

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ, PREZENČNÍ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Marie Kopřivová

**Vzdělávání dospělých a problematika rasismu, xenofobie,
intolerance a předsudků**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Zachová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

FULL-TIME STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Marie Kopřivová

**Adult education and the problems of racism, xenophobia,
intolerance and prejudice**

Prague 2016

The Bachelor Work Supervisor:

Mgr. Jana Zachová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Marie Kopřivová .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Janě Zachové za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a celkové vedení mé práce. Mé poděkování patří též osloveným lidem, kteří se ke mně chovali vstřícně a pověřili mi upřímně své názory a zkušenosti v dané problematice, tyto informace jsem dále mohla využít při psaní praktické části.

Anotace

Tato bakalářská práce, *Vzdělávání dospělých a problematika rasismu, xenofobie, intolerance a předsudků*, je rozdělena do dvou částí - teoretické a praktické.

Teoretická část se zabývá nejprve definicemi učení, vzdělávání, dále obsahuje formy vzdělávání a formy vzdělávání dospělých. Práce se následně podrobně zabývá pojmy předsudky, rasismus, intolerance a xenofobie. Tato část obsahuje historii rasismu ve světě i u nás.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum, kazuistiky, které popisují zkušenosti dotázaných osob a jejich názory na tuto problematiku.

Cílem práce je ukázat, zda se oslovení jedinci setkali s tématem rasismu, xenofobie, intolerance a předsudků v dalším profesním vzdělávání. Také práce popíše, jestli vnímají tyto negativní jevy v naší společnosti.

Klíčová slova

Intolerance, předsudky, rasa, rasismus, vzdělávání dospělých, xenofobie.

Annotation

This bachelor thesis deals with problems of racism, xenophobia, intolerance and prejudice. It is divided into theoretical and practical part.

The theoretical part discusses adult education, its methods, forms and definitions of teaching and education. The next topic is racism, xenophobia, intolerance and prejudices. The work describes history of racism and intolerance in the world.

The practical part is based on a qualitative research. It contains casuistries, which describe experience of interweaved persons and their views on this issue.

The aim of the work is show, whether interweaved persons met with topic of racism, xenophobia, intolerance and prejudice in adult education. The work describes, if they perceive this negative phenomenon in our society.

Keywords

Adult education, intolerance, prejudice, race, racism, xenophobia.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	10
1.1 Učení.....	10
1.2 Vzdělávání.....	10
1.3 Formy vzdělávání.....	11
1.4 Vzdělávání dospělých.....	12
1.4.1 Lektor ve vzdělávání dospělých	12
1.4.2 Formy vzdělávání dospělých	13
2 METODY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	15
3 RASISMUS A INTOLERANCE	17
3.1 Intolerance.....	17
3.2 Předsudky	17
3.3 Xenofobie.....	18
3.4 Rasismus	19
3.4.1 Rasa.....	19
3.4.2 Druhy ras.....	19
3.4.3 Podstata rasismu.....	20
3.4.4 Původ rasismu a Intolerance.....	20
3.4.5 Vybrané teorie rasismu	23
3.4.6 Dělení rasismu.....	25
3.4.7 Produkty rasismu	25
3.5 Diskriminace	26
3.5.1 Formy diskriminace	27
3.6 Situace v ČR.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 KAZUISTIKY	30
4.1 KAZUISTIKA Č. 1	33
4.2 KAZUISTIKA Č. 2	35
4.3 KAZUISTIKA Č. 3	37
4.4 KAZUISTIKA Č. 4	38
4.5 KAZUISTIKA Č. 5	40
4.6 KAZUISTIKA Č. 6	41
4.7 KAZUISTIKA Č. 7	43
4.8 KAZUISTIKA Č. 8	44

4.9	KAZUISTIKA Č. 9	46
5	VYHODNOCENÍ KAZUISTIK.....	48
	ZÁVĚR	49
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	50

ÚVOD

Intolerance a strach z neznámého se v dějinách lidstva objevuje už od starověku a i dnes je toto téma velice aktuální. Odlišní lidé byli často odsouváni na okraj společnosti, někdy dokonce perzekuováni a zabíjeni. Lidé s odlišnou barvou pleti byli považováni za méněcenné, to se odrazilo i na chování k nim, které bylo plné lhostejnosti až krutosti. Příčinou tohoto chování byl často strach z neznámého a odlišnosti, kterou se někteří lidé vyznačovali.

Vzdělávání nám může pomoci pochopit, proč jsou lidé odlišní, poznat jejich kulturu, a tudíž zbavit lidi strachu z cizinců a jejich tradic. Poznání a vědomosti mohou být cestou k toleranci, avšak historie nám ukázala, že se dají poznatky i překroutit podle preferované ideologie, která hlásá nenávisť k určité menšině či rozdílnosti a to vede k tomu, že jedna skupina se cítí nadřazena nad druhou. Vždy záleží, jaký postoj lidé zaujmou, a zda vyrůstají v tolerantním prostředí či naopak.

Tato práce má popsat, co jsou to předsudky, intolerance, xenofobie a diskriminace, a také kde jsou kořeny těchto negativních tendencí ve společnosti. Dále zde budou definované pojmy vzdělávání a další vzdělávání. Praktická část bude složena z kazuistik, kde budou popsány zkušenosti vybraných lidí.

Cílem této práce je ukázat, zda lidé pracující v pomáhajících profesích, se setkávají s kurzy či semináři o diskriminaci, xenofobii či intoleranci. Bakalářské práce má také popsat mínění lidí na tuto problematiku. Lidé v pomáhajících profesích se setkávají s různými etniky a je proto důležité, aby ke každému člověku přistupovali bez předsudků a negativních emocí.

Tuto práci jsem se rozhodla napsat, protože mě zajímalo, zda lidé pracující v pomáhajících profesích, se setkávají se semináři či na konferencích s touto tematikou, a také jak pohlíží na tuto problematiku v naší společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

1.1 UČENÍ

„Výklad pojmu učení se měnil s tím, jak se jej pokoušely objasňovat různé teorie učení. Dnes se uplatňují zejména pojetí vytvářená v kognitivní psychologii, podle nichž učení u jednotlivce spočívá hlavně ve vytváření znalosti, s jejichž využíváním člověk mění své formy chování, obsahy svých činností, vlastnosti své osobnosti i vztahy k jiným lidem.“¹

Každý člověk se rodí se vzorci chování, které jsou ověřeny dlouhým biologickým vývojem. Učením pak člověk rozšiřuje své spektrum chování, zděděné po našich evolučních předcích a formuje se i tak jeho osobnost. Čím více vzorců chování člověk získá, tím lépe může reagovat na různé životní situace a může být celkově úspěšnější.²

1.2 VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání neboli edukace je proces řízeného učení a vyučování, typicky edukačním místem je škola, ale mohou to být i jiné prostory, například v rámci vzdělávání dospělých či podnikového vzdělávání.³

Vzdělávání je tedy organizované učení, které má určitý cíl. Cílem je dosažení způsobilosti k určité činnosti. Primární funkcí vzdělávání je zaměřeno na rozvíjení a zdokonalování znalostí či dovedností.

---

¹ PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4. str. 277.

² PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3235-0. str. 18.

³ PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4. str. 301

1.3 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ

První formou je učení ve škole, které má na nás velký vliv. Zde je nevědomé učení, jež převládá v prvních letech života, je nahrazováno vědomým učením. Ze smyslů je více využíván sluch a zrak, ostatní se propadají z vědomí do nevědomí. Škola nás vede spíše ke konvergentnímu myšlení, neboli k dodržování návodů a postupů, jež nás mají dovést k úspěchu. Toto myšlení je svým způsobem pohodlné. Předávání vědomostí bývá strnulé a studenti spíše přejímají učivo, než samostatně odvozují a to jim může způsobit problémy v praxi. Dnes jsou, ale snahy zmodernizovat vyučovací metody a zajistit tedy lepší vzdělání i větší samostatnost studentů.

Další formou je mimoškolní učení, kam řadíme školení, trénink, konzultace, koučování a učení z výkonu.

Cílem školení je předání teoretických znalostí od lektora či školitele. Účastníci takového programu většinou sedí, poslouchají a mohou vznést dotazy. Naopak trénink se spíše specializuje na získání praktických dovedností a to nácvikem určitých postupů.

Při konzultaci se konzultant snaží navrhnout řešení dané situace. Konzultant pomocí vyptávání zaměstnanců získá informace o problému a často i o řešení. Konzultant tedy pomáhá nalézt řešení situace či problému, které konzultovaní budou nadále znát a mohou ho používat.

Koučování se liší od konzultace tím, že kouč učí dané lidi přemýšlet o daném problému a hledat řešení samostatně. Tato forma tedy rozvíjí schopnosti zvládat tíživé situace. Kouč se musí dobře orientovat v dané situaci, musí mít pochopení pro pocity a chování účastníka.

Učení z výkonu dělíme na učení z výkonu učitele a učení z vlastního výkonu.

V této formě je učitel a účastník v přímém kontaktu s praxí. Zde se řeší reálné situace. Nejprve učitel předvádí svůj výkon, to je učení z výkonu učitele. Poté následuje diskuze, kde se účastník může zeptat, proč učitel jednal daným způsobem. Pak se role obrátí a účastník předvede svou práci učiteli (to se nazývá učení z vlastního výkonu) a následuje opět diskuze, která má dát účastníkovi zpětnou vazbu.

V praxi se jednotlivé formy doplňují či na sebe navazují.⁴

---

⁴ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd.

Praha: Grada., 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3235-0. str. 38 - 46.

1.4 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Vzdělávání dospělých patří do systému vzdělávání a je součástí, společně se vzděláváním dětí a mládeže, celoživotního vzdělávání. Tato forma vzdělávání podporuje politiku zaměstnanosti, sociálního zabezpečení a rozvoj lidských zdrojů.

Vzdělávání dospělých je obecný pojem pro vzdělávání dospělé populace a zahrnuje vzdělávací činnosti realizované ve školských institucích, kde lidé dosahují určitého stupně vzdělání, dále tento pojem zahrnuje další vzdělávání a vzdělávání seniorů. Vzdělávání dospělých je proces cílevědomého, systematického zprostředkování, osvojování a fixování schopností, dovedností, znalostí, návyků, postojů i společenských forem jednání a chování osob, jež ukončily školní vzdělání a přípravu na povolání a vstoupily na trh práce.⁵

1.4.1 LEKTOR VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Pojem lektor se začal užívat po 2. světové válce, aby se odlišilo školní vzdělávání od mimoškolního. Tento pojem popisuje jedince, který vzdělává dospělé v oblasti dalšího vzdělávání. Lektor vede vzdělávací proces, a tudíž se podílí na přípravě vzdělávacího projektu. Vzdělavatel stanovuje formu a metody procesu vzdělávání, vybírá vhodné didaktické pomůcky a techniky.⁶

Lektor, který má na starosti proces vzdělávání, musí být kvalifikovaný a kompetentní. Měl by se orientovat v daném oboru natolik, že je schopen o něm přednášet a diskutovat na vědecké úrovni. Zároveň lektor má pochopení a porozumění o cílové skupině. Lektor by tedy měl mít tyto kompetence:

- interpersonální kompetence
- technické (odborné) kompetence
- podnikatelsko – manažerské kompetence
- intelektuální kompetence

---

⁵ PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4. str. 302

⁶ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3235-0. str. 172.

- osobnostní kompetence, do kterých lze zahrnout požadavky na osobnostní charakteristiku lektora, jakým je například jeho temperament, vůle, charakter, empatie atd.
- andragogické kompetence, kam patří osvojení si andragogického taktu a již zmiňovaného mistrovství, zvládání didaktických zásad, forem a metod výuky, znalost užití didaktických pomůcek a techniky apod.⁷

1.4.2 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Vzdělávání dospělých, jako veškeré vzdělávání, má své formy a metody, které se stále vyvíjejí, transformují, vznikají nové a některé zanikají.⁸ Forma vzdělávání je organizační uspořádání vzdělávací činnosti, která určuje okolnosti a podmínky.

Jako první formy vzdělávání dospělých můžeme vidět besedy a tzv. polní kázání, která se zaměřovala na zemědělství. Další formou byly přednáškové večery a výlety, které se později přetransformovaly na večery otázek a odpovědí. Další formou bylo například korespondenční studium.⁹

Nejobecněji se dnes vzdělávání dospělých dělí na : další profesní vzdělávání, občanské vzdělávání a zájmové vzdělávání.

Profesního vzdělávání se účastní osoby, které dokončily odborné vzdělávání a přípravy na povolání ve školském systému. Cílem tohoto procesu je rozvíjet postoje, znalosti a schopnosti, které jsou podstatné pro výkon určitého povolání. Realizuje se ve formě zaučení, zaškolení, rekvalifikace a prohlubování kvalifikace.

Do této formy se také zařazuje podnikové vzdělávání, kde dochází k rozvíjení dovedností pracovníka konkrétní organizace. Toto vzdělávání může probíhat jako interní nebo externí. Interní či vnitropodnikové vzdělávání probíhá, buď na pracovišti, jako instruktáž při výkonu práce, koučování, mentoring, konzultace, asistování pověřováním úkolem a pracovní porady, nebo jako vzdělávání mimo pracoviště. Zajišťuje ho tedy přímo podnik, kde je člověk zaměstnán. Externí vzdělávání naopak

⁷ EGER, Ludvík. *Vzdělávání dospělých a ICT: aktuální stav a predikce vývoje*. 1. vyd. Plzeň: Nava, 2012. 120 s. ISBN 978-80-7211-428-3. str. 63.

⁸ PALÁN, Zdeněk a LANGER, Tomáš. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7. str. 119 - 120.

⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Metodika vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Jihlava: VŠPJ-ICV, 2007. str. 25.

probíhá ve specializovaném zařízení mimo podnik a lektoři jsou mimo firmu, která učinila objednávku na vzdělávání.¹⁰

V občanském vzdělávání jde o formování a kultivaci občana, aby se mohl lépe adaptovat na společenské a politické podmínky, které prochází různými změnami. Také slouží k dotváření občanské hodnotové orientace. Tato forma vzdělávání by měla být v zájmu státu, a tudíž by ji měl i stát podporovat.

Poslední formou je zájmové vzdělávání. Cílem této formy je kultivovat člověka na základě jeho zájmů a uspokojovat jeho vzdělávací potřeby v souladu s osobním zaměřením. Zájmové vzdělávání dotváří osobnost a poskytuje seberealizaci ve volném čase. Tato forma je velmi široká po obsahu, jelikož lidé jsou různí a jejich zájmy rozmanité. Mezi nejvyužívanější formy patří semináře, vzdělávací kurzy a přednášky.

Vzdělávání dospělých se klasifikuje i z hlediska celoživotního vzdělávání, ve kterém jde především o to, aby každá osoba byla připravena a ochotna se učit po celý život, k tomu je potřeba samozřejmě vytvořit i odpovídající podmínky v souladu s možnostmi daného jedince. Celoživotní vzdělávání zahrnuje vzdělávání - formální, neformální a informální.

Formální vzdělávání se odehrává ve školách a vede k získání stupně vzdělání a může být ukončeno vysvědčením, výučním listem či diplomem. Cíle, organizační formy a evaluace tohoto vzdělávání je vymezováno legislativou České republiky.

Neformální vzdělávání je opakem formálního, je realizováno pomocí kurzů, seminářů, přednášek apod., které jsou pořádány soukromými vzdělávacími institucemi, neziskovými organizacemi, zaměstnavateli. Cílem této formy je získat dovednosti, kompetence a nové zkušenosti, které mohou zlepšit pracovní a společenské uplatnění.

Poslední složkou je informální vzdělávání, které zahrnuje vědomosti, postoje a kompetence, jenž jedinec získává z každodenních činností v práci, rodině i ve volném čase. Do této formy zahrnujeme i sebevzdělávání. Toto vzdělávání není organizované ani není poskytováno organizací, jako předchozí formy.¹¹

---

¹⁰ KOUBEK, Josef. *Řízení lidských zdrojů: základy moderní personalistiky*. 5. vyd. Praha: Management Press, 2015. 399 s. ISBN 978-80-7261-288-8. str. 254.

¹¹ VETEŠKA, Jaroslav a TURECKIOVÁ, Michaela. *Vzdělávání a rozvoj podle kompetencí: kompetence v andragogice, pedagogice a řízení*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 104 s. ISBN 978-80-86723-54-9. str. 45 - 55.

Mezi specifické formy dnes patří e-learning či workshopy. E-learning využívá informační a komunikační technologie k tvorbě a distribuci obsahu vzdělávání. Také je vhodný pro komunikaci mezi studenty a pedagogy, může usnadňovat organizaci studia. Při této metodě se používají elektronické materiální a didaktické prostředky. V podstatě je e-learning výuka, při které se využívá výpočetní techniky a internetu. Tento způsob je v českém prostředí spojován hlavně s distančním studiem, dále se zájmovým a občanským vzděláváním.¹²

Workshop je organizační forma vzdělávání, při níž se řeší problém ve skupině. Základními znaky workshopu lze považovat účast specialistů či lidí, kteří jsou nějakým způsobem zainteresováni do daného problému. Dalším znakem a důležitým účastníkem je moderátor, jenž vede workshop, musí mít zajisté odborné kompetence a ovládat skupinovou dynamiku a techniku skupinové práce. Výhodou této metody je to, že si jedinci mezi sebou mohou vyměňovat nápady, zkušenosti a tak se vzájemně obohatit.¹³

2 METODY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Metodou rozumíme konkrétní způsob či nástroj, kterým je dosahováno určitého cíle. Tento termín tvoří základní androdidaktický pojem a je definován jako způsob záměrného uspořádání činností a opatření, které mají zajistit realizaci vzdělávacího procesu a jeho účinnost vůči posluchači tak, aby se co nejlépe dosáhlo cíle.

Metodu pro vzdělávání vybírá lektor, ale podstatnou úlohu při tomto výběru může hrát i organizátor a odborný garant vzdělávací akce.

Mezi metody vzdělávání dospělých například patří přednáška, seminář, dialogické metody jako diskuze či rozhovor, workshopy, koučink, problémové metody, instruktáž.

Přednáška patří mezi klasické metody. Efektivita této metody záleží zejména na schopnostech lektora. Často bývá spojena s diskuzí, protože je důležité měnit styl práce účastníku, tj. aby se z pasivních posluchačů stali aktivní účastníci. Přednáška se používá

---

¹² PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4. str. 302.

¹³ KOUBEK, Josef. *Řízení lidských zdrojů: základy moderní personalistiky*. 5. vyd. Praha: Management Press, 2015. 399 s. ISBN 978-80-7261-288-8. str. 271.

tam, kde je potřeba vyložit nové téma, které není zpracované ve studijních materiálech. Přednáška se může rozdělit na 3 části. První částí je úvod, jenž by neměl být dlouhý a zde měl by být řečen cíl školení. Druhou fází je samotný výklad, který by měl být souvislý a systematický. Zde jsou účastníkům předkládány informace, myšlenky a příklady z praxe. Lektor by měl navázat kontakt s posluchači, pomocí otázek. Závěrem by měl přednášející shrnout informace, vyzvednout hlavní myšlenky a poděkovat účastníkům za pozornost.

Pomocí dialogových metod rozvíjí lektor samostatné myšlení a úsudek. Tyto metody vyžadují poměrně náročnou přípravu a v průběhu musí lektor usměrňovat dialog. Mezi dialogové metody patří například rozhovor, při kterém lektor pokládá otázky, jež by měly vyvolat pozornost posluchačů. Lektor se musí vyhýbat sugestivním otázkám. Při další metodě, diskuzi, dochází k výměně informací mezi účastníky. Hlavní výhodou této metody je vyjádření vlastního názoru, myšlenky či postoje.¹⁴

Další oblíbenou metodou je situační metoda, čili případová studie. Při této metodě se popíše určitý reálný nebo fiktivní problém. Účastníci dále analyzují tuto situaci, diskutují o ní, nacházejí různá řešení a pro jedno se poté musí rozhodnout. Pokud je více skupin, tak každá přednese své řešení a srovnávají je mezi sebou. Lektor je zde nepostradatelný, jelikož celou situaci řídí a moderuje, účastníkům také podává zpětnou vazbu. Výhodou případové studie rozvíjí analytické myšlení, ale klade velké požadavky na přípravu.

Ve vzdělávání dospělých neexistuje jedna univerzální metoda. Každá má své výhody i nevýhody, a proto je důležité, aby lektor vybíral pečlivě, jakou vybere podle charakteristiky a počtu účastníků. Metod by mělo být použito více v průběhu vzdělávací jednotky a účastníci by neměli být jen pasivní posluchači.¹⁵

---

¹⁴ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3235-0. str. 102

¹⁵ MUŽÍK, Jaroslav. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. 202 s. ISBN 80-7238-220-9. str. 80 - 92.

3 RASISMUS A INTOLERANCE

3.1 INTOLERANCE

Pojem intolerance vystihuje nesnášenlivost k rozdílům, odlišnému chování, jednání či přesvědčení a tudíž vzniká požadavek na stejnost. Obsahuje v sobě hrozbu pro lidi, jež jsou odlišní.¹⁶

Dějiny nám ukazují, že intolerance, ať se jedná o náboženskou, rasovou či nacionální, může vyústit v omezování svobody, útlak, mučení a vraždění. Avšak úplná tolerance ve společnosti také není možná, například nemůžeme být tolerantní ke kriminálním činům. Je tedy nutné rozlišovat, vůči čemu můžeme být tolerantní a vůči čemu již ne a jak se to bude projevovat v chování a jednání.

3.2 PŘEDSUDKY

Předsudek je definován jako názor či úsudek s emocionálním postojem, jenž je zaujímán k určitému objektu, jednotlivci či skupinám. Předsudek není založen na interakci s danou skupinou či jednotlivcem, často jsou zakládány pouze na informacích od jiných lidí. Předsudky mohou být pozitivní, ale spíše se setkáme s negativními a vyplývají z tradic, zkušeností, hodnotových vzorců chování, dezinformací apod. Negativní předsudky a postoje jsou základem pro projevy rasismu a xenofobie.

S předsudky se pojí zobecňování, které se v komunikaci objevuje odjakživa, protože dává náhled na svět. Avšak může to být nebezpečný jev, protože může vést k hodnocení lidí na základě informace či jednoho rysu, jako je barva kůže či momentální chování a podle tohoto hodnocení se odvíjí chování k danému jedinci či skupině.¹⁷

---

¹⁶ JANATA, Jaromír. *Agrese, tolerance a intolerance*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 220 s. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-889-x. str. 13 - 15.

¹⁷ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. 166 s. ISBN 978-80-262-0534-0. str. 58

Pokud jsou předsudky zacílené na etnickou skupinu, mluvíme o etnických předsudcích. Podle Allporta existuje pět stádií vývoje těchto předsudků, které se mohou objevit ve společnosti, jenž rasistické chování toleruje. První stádium se nazývá očerňování a osoby tedy rozšiřují nepřátelské řeči, pomlouvají či vedou rasistickou propagandu vůči určité skupině. Druhá fáze, izolace, je charakteristická oddělením dané etnické skupiny od zbytku společnosti a s tím spojený vznik ghett. Třetí fáze je pojmenována jako diskriminace a jak název napovídá, etnické skupině jsou upírána občanská práva, zaměstnání a určité formy bydlení. Ve čtvrtém stádiu se objevuje násilí vůči osobám a majetku, toho se dopouští buď organizace, neorganizované skupiny nebo jednotlivci, někdy dokonce i stát. Závěrečným stádiem je tzv. vyhlazování, které se vyznačuje bezohledným násilím vůči celé skupině s cílem vyhladit danou etnickou skupinu.¹⁸

3.3 XENOFOBIE

Xenofobie v doslovném překladu z řečtiny znamená strach z cizinců. Obecně tento pojem vystihuje pocit nedůvěry, nesnášenlivosti, odporu a nepřátelství k lidem z cizích zemí, tj. k přistěhovalcům, azylantům i zahraničním dělníkům. Vzniká z neznalosti jejich kultury, někdy i z opovrhování jejich původu. Xenofobie je, ale také strach z neznámých míst a prostředí.¹⁹ Většinou jsou xenofobní pocity založeny na předsudcích a nabývají na intenzitě, když se sociální útvary ocitnou v krizi - sociální, politické či ekonomické. Následně se cizí element pro majoritní skupinu stává příčinou krize a může dojít k vyhocení situace.

Xenofobie je základem pro ideologie, které vyrůstají na nenávisti, jako jsou antisemitismus, rasismus či fašismus.²⁰

---

¹⁸ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. 166 s. ISBN 978-80-262-0534-0. str. 122.

¹⁹ BERKOVÁ, Alexandra a kol. *Česká xenofobie*. Votobia: Praha. 1998. 180 s. ISBN: 80-7220-044-5. str. 25 - 27.

²⁰ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 223 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4. str. 124.

3.4 RASISMUS

3.4.1 RASA

Slovo „rasa“ nejspíš vzniklo z arabštiny a znamená hlava či počátek.²¹ Lidské rasy jsou skupiny lidí, které se od sebe odlišují, dnes na Zemi žijí pouze potomci druhu *Homo sapiens sapiens* (čili člověk rozumný). Rasy jsou vzhledově odlišné, protože existují tři rozdílná zeměpisná pásma - tropické (negroidní rasa), subtropické (mongoloidní rasa) a mírné (europoidní rasa). Člověk se samozřejmě musel v daném prostředí přizpůsobit, aby přežil. V oblastech u rovníků žijí lidé s nejtmaší barvou kůže, aby je chránila před přímým slunečním zářením, a pigmentace ubývá směrem k pólům.

3.4.2 DRUHY RAS

Rozlišujeme tři základní lidské rasy a ty lze dělit na dalších třicet podskupin. Hlavním znakem, který určuje druh rasy je tvar hlavy, nosu rtů, výška postavy apod., sekundárním znakem je barva pleti, vlasů, očí atd.

Mongoloidní rasa se vyznačuje světlou pletí s nažloutlým až žlutohnědým odstínem, tyto lidé mají střední výšku, rovné tmavé vlasy, šikmé oči a malý nos. Tato rasa zahrnuje více než polovinu veškerého obyvatelstva na světě a je tedy nejpočetnější. Mezi příslušníky mongoloidní rasy patří velké množství etnik, dokonce i Indiáni, původní obyvatelé Severní a Jižní Ameriky.

Europoidní rasa neboli auroasijská je nejvíce pestrá ohledně barvy očí vlasů a pleti. Lidé této rasy mají bílou až tmavě hnědou pleť, výška postavy je velice různá, ale mají výrazný nos.

Negroidní nebo také ekvatoriální, rovníková či černá rasa. Barva pleti může být od světle hnědé až po tmavě hnědou, přičemž tvoří ochranu proti intenzivním slunečním

---

²¹ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2. str. 28.

paprskům. Další nápadné znaky jsou - tmavé husté a kudrnaté vlasy, široký nos a velká ústa.²²

3.4.3 PODSTATA RASISMU

Pod tímto pojmem je zahrnuto velké množství jevů - pocity, postoje, názory, předsudky, stereotypy, chování, násilí, ideologie, politika, diskriminace atd. Proto je různými autory interpretován rozličně.²³

Rasismus je ideologie, která stanovuje společenské nerovnosti na základě „rasových“ či spíše biologických rozdílů mezi lidmi, přičemž jedna rasa je nadřazena nad tzv. méněcennými rasami. Tato teorie popírá, že jsou si lidé rovni bez ohledu na jejich rasu. Rasismus se rozvíjí z nedostatku tolerance, jedinec neakceptuje jiné osoby, jejich právo na život a životní styl.

Rasové ideologie souvisí s nacionalismem, někdy i xenofobií až nenávistí k určité skupině lidí. Tyto ideologie často vyzvedávají jistou vrstvu lidí, která je pokládána za bezchybnou po stránce fyzické i psychické. Tato skupina, podle těchto ideologií, je schopna vést svět k rozkvětu a jsou předurčeny k vládnutí nad ostatními „rasami“, které jsou „méněcenné“ a mají poslouchat příkazy „vyšší rasy“. Tyto teorie také tvrdí, že národy či vrstvy, které jsou v podřadné pozici, jsou slabé, nejsou schopny samostatné existence a byly předurčeny k manuální práci pro nadřazenou vrstvu lidí.

Rasismus je způsob myšlení a jednání, které se vyskytuje téměř na celém světě a s největší pravděpodobností se ho nepodaří vymístit.²⁴

3.4.4 PŮVOD RASISMU A INTOLERANCE

V počátcích byl rasismus odůvodňován odlišnostmi a nerovnostmi v přírodě a měl tak ospravedlňovat hlavně jednání otrokářů a vládců vůbec. Také poskytoval právo k utlačování jedince, či skupiny lidí jinou skupinou a to kdykoli a kdekoli.

---

²² CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s. ISBN 80-7201-265-7. str. 25.

²³ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2. str. 12.

²⁴ CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s. ISBN 80-7201-265-7. str. 35 - 45.

Kořeny této ideologie sahají až do začátku křesťanství, kdy křesťané pocítovali nenávist vůči Židům. Příčinou s největší pravděpodobností bylo ukřižování Ježíše Krista, za které mohli podle Bible právě Židé. Tato nenávist poznamenala celý středověk, kdy pro Židy byly vytvářeny různé zákazy a opatření. V tomto období můžeme mluvit o vznikajícím antisemitismu, který nabyl i ekonomického charakteru. Lidem židovského původu byl zabavován majetek, byli vyháněni a obživou se jim stála lichva, která byla církví odsuzována jako hřích. Ve 13. století bylo na lateránském koncilu rozhodnuto, že Židé a muslimové musí nosit speciální oděv a to buď žlutou nášivku či špičatý klobouk, zde můžeme vidět základy pozdějšího rasismu a antisemitismu (později žluté označení pro Židy využili i v Německu za vlády Adolfa Hitlera).²⁵

Nelehkou pozici v Evropě měli také Romové, kteří přišli kolem roku 1100. Zpočátku byli přijímáni pozitivně, ale postupně se k nim obyvatelstvo začalo chovat nepřátelsky. Příčinami tohoto nepřátelství byl jejich tmavý vzhled a neznámý jazyk, který užívali. Od 15. století lidé vytvářeli různé pomlavy o tomto národu, které měli za cíl odůvodnit jejich podřadné postavení. Jednou z těchto pomluv bylo např. obviňování z kanibalismu. S Cikány se začalo jednat jako s vyvrženci společnosti, důvodem byl jejich kočovný život, nestálost zaměstnání či neobvyklé zvyky, to vše bylo pokládáno za přestupky vůči normám společnosti a státu. Romové byli vnímáni jako kriminálníci, asociálové a cizí element, jenž narušuje jednotu národa.

Na českém území se zprávy o Cikánech objevují po roce 1400, kdy je lidé nejprve neviděli jako nepřátele, protože si jich vážili pro jejich zboží a služby, ale postupem času se objevovaly stížnosti na jejich magické praktiky a parazitní chování, které se stávalo až neúnosné. Tito kočovníci začali být vypovídáni ze země královskými nařízeními, byli mučeni i zabíjeni. Toto se dělo s různou intenzitou nejen v českých zemích, ale i po celé Evropě. V 18. století chtěla Marie Terezie docílit asimilace Romů, ale to přineslo i mnohá omezení. Cikáni nesměli mluvit romsky, děti byly dávány na výchovu do českých rodin, nesměli si nechávat svá původní romská

---

²⁵ LAQUEUR, Walter. *Měníci se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0. str. 48 – 55

jména. Zde můžeme vidět počátky předsudků a intolerance k Romské menšině, která u nás trvá dodnes.²⁶

Rasismus nabral na síle v období objevení Ameriky a jejím následným rozvojem. V této době dochází k perzekuci osob jiné pleti než bílé. To bylo způsobeno i tím, že Evropani se s těmito lidmi do té doby nedostávali do kontaktu a byli pro ně jiní.

Zpočátku Evropské prostředí nebylo nepřátelské vůči osobám černé pleti. Komplikace začaly, když se tito lidé dostali do otroctví, byly výraznější, a kvůli své barvy pleti dostávali podřadnější práce. Otroctví tehdy bylo důležitým obchodním artiklem v Africe, tam má i hluboké kořeny, protože již v minulosti se otroky stávali váleční zajatci a lidé, jenž nepatřil do žádného kmene. Pro Evropany bylo tedy velmi jednoduché zakoupit si afrického otroka a při obsazování Nového světa o ně byl velký zájem, protože byla potřeba levná pracovní síla.

Nejprve bylo otroctví v Evropě omlouváno pohanstvím lidí s černou pletí, také i barvou kůže (černá pleť byla ve středověku spojována se zlem a smrtí). Angličané připisovali černým otrokům vlastnosti jako sklon k lenosti, hlouposti či věrolomnosti, aby tím vysvětlili jejich postavení. V Americe se postupně na otroky pohlíželo jako na nesvéprávné bytosti.

Při obydlování Ameriky se Evropani samozřejmě setkali i s Indiány. Prvním záměrem Evropanů bylo zvěstovat křesťanství těmto lidem, avšak v praxi šlo spíše kolonizátorům o půdu a lovecké revíry. Indiáni byli diskriminováni a pokládáni za méněcenné, avšak diskriminace se zakládala spíše na kultuře a víře než na původu a odlišném vzhledu. Evropani Indiány nejen vraždili, ale přinesli nemoce, vůči kterým původní obyvatelé nebyli imunní. Těmito způsoby byla populace Indiánů zredukována a vzrostla poptávka po nové pracovní síle, kterou tvořili hlavně černoši.²⁷

První koncepce rasismu se objevuje v 18. století. Rasistické myšlení se tehdy objevuje ve všech tehdejších evropských velmocích. Prvním filozofem, jenž se věnoval koncepci ras, byl G. W. Leibnitz, který „rasové rozdíly přičítal odlišným

---

²⁶ HANCOCK, Ian. *Země utrpení: dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. 195 s. Droma. ISBN 80-902608-3-7. str. 22

²⁷ DANICS, Štefan a KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7251-286-7. str. 94

klimatickým podmínkám. Jako další filozofy můžeme uvést Davida Huma, později Immanuela Kanta či F. W. Nietzshceho.²⁸

Rasistické smýšlení a teorie se tedy vytvářely na základě odlišnosti lidí - vizuální, ve zvycích a způsobu života. Vizuální odlišnost jako barva pleti se stala určující například u černochů a Romů. Jiná barva vedla k pomluvám a předsudkům. Každá z výše uvedených skupin měla svou kulturu, která se odlišovala, měli jiné jazyky a zvyky. Kvůli těmto odlišnostem docházelo k nepřátelství od místních obyvatel v nejrůznějších koutech světa. Svou úlohu také svedlo náboženství, které umožňovalo vytvořit určitou ideologii, díky níž se ospravedlňovalo nepřátelský a mocenský přístup k podřizovaným skupinám. Náboženství postupem času přestalo stačit a tak se objevil nový prvek, a to dědičnost.

3.4.5 VYBRANÉ TEORIE RASISMU

3.4.5.1 Normativní teorie

Normativní teorie osvětlují příčinu chování těch, kteří sdílejí a šíří předsudky (např. v ČR vůči Romům). Tyto teorie zdůrazňují důležitost sociálního kontextu a socializace pro vznik postojů a tedy i předsudků. Mezi normativní teorie patří teorie sociální identity a diskursivní teorie.

Teorie sociální identity tvrdí, že vnímání a chování lidí je ovlivňováno sociálními hodnotami a členstvím k určitým skupinám, jako jsou národnost, sociální vrstva apod. Často u jedince dochází k zvnitřnění hodnot a norem, jež má výrazný vliv na sebepojetí a vývoj jedince. Tato teorie chápe rasismus jako důsledek identifikace s danou skupinou v sociální a ekonomické konkurenci s ostatními skupinami. Teorie sociální identity vidí jedince jako pasivního příjemce hodnot společnosti, a ty pak předurčují jeho vnímání světa.

Diskursivní teorie vidí rasismus jako pole skládající se z textů, prací, výrazů, studií a tvrzení, jež se podílejí na utváření konceptů a sociálních institucí. Takovéto praktiky mohou pak posloužit k formování společných subjektů - národy, etnika,

---

²⁸ FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. 1. vyd. Praha: BB art, 2003. 157 s. ISBN 80-7341-124-5. str. 27 - 28

k šíření rasistických názorů atd. Hraje velkou roli socializace, při níž jedinec získává předsudky.

3.4.5.2 Psychologické teorie

Tyto teorie vysvětlují předsudky jako prostředek, jenž má uspokojit některé psychologické potřeby a vytvořit kladný obraz majoritní skupiny. Osoba mající tyto předsudky, svůj hněv obrací k menšině a kompenzuje si tak své vlastní problémy, neúspěchy a špatné pocity ze sebe sama.

Jednou z teorií je teorie obětního beránka, která vychází ze starozákonních příběhů, kde Izraelité vkládali své hříchy a viny na kozla či beránka a poté ho vyhnali do divočiny jako zástupnou oběť. Osoba, jež je v situaci, kdy nemůže dosáhnout stanoveného cíle, upadá do frustrace. Reakce na frustraci může a nemusí být agresivní. Avšak agresi i frustraci lze přenést na druhou osobu a tak vzniká post obětního beránka, který může za všechno špatné, co se děje. Tuto roli často zastávají rasové a národnostní menšiny, tudíž se stávají i terčem agresivního jednání. Výběrem takového beránka se zesilují již existující předsudky, které bývají nejsilnější v sociálně deprivovaných oblastech.

Další je teorie autoritářské osobnosti. Tato osobnost se vyznačuje autoritativním postojem a vzbuzuje pocit slabosti, obdivuje moc, trestá okolí za své nedostatky a své chyby si nepřipouští. Tato osoba pociťuje úzkost, kterou si kompenzuje na někom jiném.

3.4.5.3 Rasismus jako boj o moc

Tyto teorie vysvětlují rasismus jako boj o moc a výhody pro vládnoucí skupinu. Podle nich je rasismus prostředkem pro ospravedlnění hierarchie mezi etnickými skupinami a má posilovat zájmy dominantní skupiny.²⁹

---

²⁹ Danielová, Kateřina. *Přehled vybraných teorií rasismu*. Rexter [online]. 2006. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z <<http://www.rexter.cz/prehled-vybranych-teorii-rasismu/2006/11/01/#more-278>>.

3.4.6 DĚLENÍ RASISMU

3.4.6.1 „Měkký“ rasismus

Tento typ rasismu má spíše nevyhraněný a pasivní společenský postoj, tudíž se neprojevuje jako veřejně hlášaná ideologie. Majoritní skupina často připisuje menšině problémy, které se v dané společnosti vyskytují, například krádeže, nedostatek bytů či nezaměstnanost. Tento rasismus se projevuje vylučováním a omezováním minoritních skupin. Většina měkkých rasistů o sobě tvrdí, že nejsou rasisti a nevnímají se tak. Tento typ rasismu můžeme pozorovat i v české společnosti.

3.4.6.2 „Tvrký rasismus“

Tvrký rasismus je nebezpečnější než předchozí typ a je také mnohem otevřenější. Tento typ se vyznačuje agresivním chováním vůči lidem, kteří se odlišují národností, barvou pleti či vyznáním. Tato agresivita obsahuje hanobení, vyhrožování a může vyústit v otevřené útoky a skončit smrtí. Přívrženci této formy se snaží o čistotu rasy a chtějí izolovat či úplně zlikvidovat celé skupiny obyvatel, kteří se nějak odlišují.

3.4.7 PRODUKTY RASISMU

Mezi nejvýznamnější produkty rasismu se uvádí rasová diskriminace, násilí a segregace.

3.4.7.1 Rasová diskriminace

Rasová diskriminace znamená omezování práv, vylučování, znevýhodňování v závislosti na rase, etniku či národnosti. Tento produkt rozlišuje dva typy chování, a to diskriminaci úmyslnou a strukturální. Vědomá se zaměřuje na určité jedince či skupiny. Strukturální je součástí systémů. O diskriminaci se nejčastěji mluví v souvislosti se zaměstnáním, bydlením. Dnes je známi termín pozitivní diskriminace, který vystihuje situaci, kdy sociálně slabší skupiny mají na nějakou dobu určité zvýhodnění. Pozitivní diskriminace se využívá hlavně v sociální politice.

3.4.7.2 Rasové násilí

Toto násilí je popisováno jako násilné jednání s rasovým podtextem a je většinou spojené s ideologickými či politickými motivy. Do rasového násilí spadá ublížení na zdraví, způsobení škod na majetku a někdy i vraždy.

3.4.7.3 Rasová segregace

V rámci rasové segregaci dochází k oddělení jedné či více skupin lidí od majoritní společnosti do ghett. Separace mohou být nucené (při 2. světové válce zařazování Židů do ghett), ale i dobrovolné, kdy si menšinová skupina chce zachovat vlastní kulturu a zvyky.³⁰

3.5 DISKRIMINACE

Diskriminace pochází z latinského slova „discriminare“, jenž znamená rozdělovat či rozlišovat. Tento pojem je využíván v mnoha oborech. Například v psychologii je užíván pro mentální proces zjišťování a uvědomování si rozdílů mezi vnímanými objekty. Dále v ekonomii označuje znevýhodňování určitých subjektů vytvořením nerovných podmínek.

V právním smyslu termín diskriminace popisuje rozlišování, vyloučení, omezení nebo zvýhodnění na základě nějakého diskriminačního důvodu. Termín diskriminace je také definován jako nespravedlivé zacházení s jedinci či skupinou pro jejich rasu, pohlaví, věk, náboženství či národnost.

Antidiskriminační zákon stanovuje důvody, podle nichž může být chování označeno za diskriminační, jsou to tyto důvody: rasa, věk, pohlaví, národnost, světový názor, etnický původ, sexuální orientace, zdravotní postižení, náboženské vyznání či víra. Další legislativa uvádí i další důvody jako majetek, členství v politických stranách, rodinný stav apod.

---

³⁰ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2. str. 13

Diskriminační chování je zákonně zakázáno v podnikání, vzdělání, sociální oblasti, zaměstnání, v poskytování zdravotní péči atd.

Musíme si však uvědomit, že každá nespravedlnost či rozdílné chování a jednání není diskriminace. Antidiskriminační zákon uvádí, že diskriminace není, pokud je pro výkon povolání požadován minimální věk či odborná praxe. Za diskriminaci se nepovažuje odlišné zacházení za účelem ochrany osob mladších 18 let, dále osob se zdravotním postižením, a také když je tato ochrana dávana ženám v těhotenství a mateřství. Diskriminací též není, pokud osoba vyhledává přátelství pouze ve stejné národnosti, nebo hledá životního partnera mezi osobami určité barvy pleti.

3.5.1 FORMY DISKRIMINACE

Základní dělení diskriminace je na pozitivní a negativní. Dále za diskriminaci považujeme i obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.

3.5.1.1 Diskriminace pozitivní a negativní

Diskriminace pozitivní nebo také relativní znamená zacházení s jednotlivcem, které není namířeno proti němu a nijak ho neomezuje. Tato forma je opakem negativní. Charakteristické pro tento typ diskriminace jsou opatření, jenž přihlížejí k pohlaví, věku, invalidity apod., a cílem je odstranit neodůvodněné rozdíly a co nejvíce se přiblížit stavu rovnosti.

Negativní diskriminace, také se užívá pojem absolutní, je nežádoucí fenomén a můžeme ji rozlišovat na přímou či nepřímou.

Přímou diskriminací se rozumí situace, kdy je s určitou osobou či skupinou zacházeno méně příznivě na základě odlišné rasy, pohlaví, víry a toto zacházení je bez rozumného odůvodnění.

Nepřímá diskriminace vychází z premisy, že při použití neutrálního pravidla má pro určitého jednotlivce nebo skupinu nerovný dopad. Tato osoba nebo skupina jsou poté oproti zbytku nějakým způsobem znevýhodněni. Stejně jako u diskriminace přímé platí, že se lze ospravedlnit, pokud toto pravidlo nebo praxe odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

3.5.1.2 Obtěžování

Obtěžování je chování, jehož cílem či důsledkem je snížit důstojnost jiné osoby. K dosažení tohoto cíle se vytvoří nepřátelské či urážlivé prostředí, kde je osoba vystavena ponižování či zastrašování. Pokud má toto jednání sexuální povahu, mluvíme o sexuálním obtěžování.

3.5.1.3 Pronásledování

Pronásledování je zacházení, postih či znevýhodnění, který přichází poté, co osoba uplatnila své právo podle antidiskriminačního práva.

3.5.1.4 Pokyn k diskriminaci

Pokyn k diskriminaci dává nadřízený svému podřízenému a oběti se stává určitá třetí osoba.

3.5.1.5 Navádění k diskriminaci

K tomuto druhu diskriminace se dopouští ten, kdo podněcuje či přesvědčuje druhou osobu, aby se dopustil diskriminace dalšího jedince.³¹

3.6 SITUACE V ČR

V České republice, jako i v dalších evropských zemích, dnes žije mnoho menšin a majoritní skupina se s nimi více setkává. Díky tomu roste rozmanitost kultur a následkem toho je více prosazována tzv. dominantní kultura v té či oné zemi, která je považována za normu. Geert Hofstede vysvětluje kulturu jako programování mysli, ta poté rozlišuje členy jedné skupiny od členů skupin nebo společností jiných.³² Je tedy

---

³¹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla a KÜHN, Zdeněk (eds.). *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007. 471s. Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1. str. 20 - 25

³² SEMANCOVÁ, Andrea (ed.). *Cože? Já, a rasista?*. Praha: Multikulturní centrum, 2002. 31 s. ISBN 80-238-8066-7. str. 27-30.

zřejmé, že majorita usiluje o vytvoření homogenní společnosti, a to může vést k vytlačování těch, kteří se liší a vznikají oddělená ghetta, která žijí svým vlastním životem a obyvatelé těchto částí měst zaujímají nenávistné postoje vůči většině. Příkladem může být Harlem v americkém New Yorku, nebo v ČR tzv. Brněnský Bronx (ulice Cejl, Francouzská, Bratislavská, Příční, Hvězdová, Spolková, Körnerova). Toto vše nezadržitelně vede k utváření předsudků a stereotypů, kdy majoritní skupina o to více vztahuje veškeré negativní pocity a postoje, plynoucí z kontaktů s těmito ghety a lidmi žijícími zde, na celou menšinu. Mnozí lidé mají strach z cizího, nezvyklého, a proto se mu raději vyhýbají a odsuzují ho. To všechno je živnou půdou pro rasistické a xenofobní nálady.

Nejpočetnější minoritní skupinou v České republice je romská. Jak je již uvedeno v předchozí kapitole, Romové se vyskytují v českých zemích již od 14. století. K žádné jiné menšině nechovají Češi takovou nedůvěru a obezřetnost, jako vůči Romům. Samozřejmě tyto pocity nemají všichni. Nelze tvrdit, že by veškeré pohnutky lidí vůči Romům byly neopodstatněné, ale v mnoha případech jsou účelově vyvolané v rámci počáteční xenofobie, která dnes vyústila v ostrou, jednosměrně cílenou nenávist, kterou romský aktivista Václav Miko nazývá anticikanismem. Mnoho Čechů nepokládá Romy za občany České republiky, nýbrž za cizince. Předsudky vůči této skupině v naší společnosti stále rostou.

Dalšími početnějšími menšinami žijící v českých zemích jsou Slováci, Poláci a Vietnamci, dále zde pobývají i Bulhaři, Afghánci apod. I zde mohou vznikat nedorozumění, která mohou vyústit ve strach či nenávist. Tato nedorozumění mohou vyplývat z různých kultur, jazyků či náboženství. Tito cizinci jsou v nepříznivém postavení, protože v nich někteří Češi vidí pracovní konkurenci.³³

Atmosféra, jak v ČR, tak i po celé Evropě houstne i kvůli vlně migrantů přicházející z blízkého východu. Tato vlna čítá až milión lidí, kteří s sebou přinášejí svou kulturu a náboženství, jež nemusí korespondovat s evropskou kulturou a tím může růst i nevole a strach Evropanů vůči těmto lidem. Tato situace pak nehrává extrémistickým skupinám a ideologiím.

---

³³ ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9. str. 118.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 KAZUISTIKY

Formu praktické části jsem zvolila kazuistiky, a to z toho důvodu, že mohu více popsat názory vybraných lidí na danou problematiku.

Pro kazuistiky jsem si vybrala pracovníky z pomáhajících profesí, protože pracovníci z těchto profesí se dostávají do kontaktu s lidmi nejvíce. Do této kategorie patří lékaři, psychiatři, psychologové, zdravotní sestry, terapeuti, sociální pracovníci, speciální pedagogové, fyzioterapeuti, pečovatelé atd., jsou to veškeré profese, které se zaměřují na pomoc druhým a které jim pomáhají s řešením problémů. Výzkum a teorie těchto profesí se zaměřuje na získávání nových poznatků o člověku a jeho prostředí, a tyto vědomosti poté zajišťují, aby pomoc byla účinnější.

Pro výkon těchto profesí je nezbytné mít tyto předpoklady:

- Základním předpokladem je zdatnost a inteligence. Zdatnost je důležitá, protože tato práce vyžaduje hodně sil a člověk se musí udržovat v dobré fyzické kondici. Podstatná je také přirozená inteligence a práce na osobním a profesním růstu. Nové poznatky mohou osvěžit dosavadní dovednosti, avšak záleží na daném pracovníkovi, zda se jimi bude řídit.³⁴
- Dalším důležitým předpokladem je přitažlivost. Jedná se tady spíše o způsob jednání s klientem, které ho může motivovat ke spolupráci s pracovníkem.
- Důvěryhodnost je třetím předpokladem, ke kterému patří i diskrétnost, spolehlivost, porozumění. Základem tohoto předpokladu je též upravený fyzický vzhled, pověst a chování pracovníka.
- Posledním předpokladem jsou komunikační dovednosti, které jsou nezbytné pro navázání kontaktu s klientem. Do těchto dovedností se řadí i *fyzická přítomnost* (k pomoci někdy stačí i pouhé setkávání), *aktivní naslouchání* (pracovník musí reagovat na verbální i neverbální projevy a vnášet své

---

³⁴ ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 3. vyd. v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 128 s. ISBN 80-86429-36-9. str. 35 - 45.

názory a komentáře) a *empatie* (neboli vcítění a vhléd do klientovy situace a postoje).³⁵

Pracovníci v pomáhajících profesích musí dodržovat určité etické zásady, protože profesionální pomoc druhým je specifická situace. Pracovník do této situace jde i se svým prožíváním a musí se stále rozhodovat mezi možnostmi tak, aby pomoc byla účinná.³⁶ Mezi tyto zásady se obecně řadí tyto:

- Kritičnost k oboru i k vlastní osobě. Pracovník musí být schopen sebereflexe a měl by si uvědomovat hranice svých možností a schopností. K práci s klientem by měl přistupovat zodpovědně.
- Obětavost pod kontrolou. Pomáhající člověk potřebuje čas na odpočinek, soukromý život a zábavu. Pracovník nesmí potlačovat své potřeby a zcela se obětovat pro klienta, protože z dlouhodobého neuspokojení potřeb může přijít frustrace, následně se zvyšuje riziko syndromu vyhoření.
- Odborný zájem versus osobní zájem klienta. Může se stát, že odborný zájem pracovníka se dostane do rozporu se zájmem klienta. Tyto situace klienta znejistí či v horším případě jej mohou poškodit. Profesionál se tedy musí vyvarovat upřednostnění svých zájmů na úkor klienta.
- Zabezpečení citových potřeb profesionála a ochrana klienta. V této profesi může pracovník saturovat řadu svých, často i nevědomých, potřeb např. potřeba úspěchu či moci. Proto by měl pracovník umět rozpoznat své pocity, sympatie nebo antipatie a při práci s klientem byl opatrný ve svém vyjadřování a jednání. Pokud hrozí klientovi nebezpečí ze strany pracovníka, měl by být předán jinému odborníkovi.
- Kolegialita a otevřenost. Kolegiální vztahy, vzájemná úcta, spolupráce, názorová pluralita, otevřenost a respekt k druhému jsou předpokladem

---

³⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 395. ISBN 80-7178-548-2. str. 220

³⁶ ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 3. vyd. v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 128 s. ISBN 80-86429-36-9. str. 113

k dobrým profesionálním vztahům. Prostor by měl být také pro sdělení kritiky, obav a nesouhlasu k jednání druhého.

- Respekt k důvěrnosti informací a údajů. Pracovník musí respektovat pravidla mlčenlivosti. Rovněž musí být respektováno přání klienta, kdy nechce, aby informace, které řekl danému odborníkovi, byla předávána dalším profesionálům, přestože ti by mu mohli pomoci.

Všechny výše uvedené body spolu souvisí a vzájemně se prolínají. Tyto zvnějšku stanovené hranice každý pracovník doplňuje svou osobností a svými etickými normami.³⁷

Cílem práce je ukázat, zda se oslovení jedinci setkali s tématem rasismu, xenofobie, intolerance a předsudků v dalším profesním vzdělávání. Také práce popíše, jestli vnímají tyto negativní jevy v naší společnosti.

Pro tuto práci jsem použila kvalitativní výzkum, vycházím z rozhovorů s vybranými lidmi a z hovoru s jejich okolím. Osobní údaje jsem změnila tak, aby nemohlo dojít k identifikaci jednotlivých osob.

---

³⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 395. ISBN 80-7178-548-2.

4.1 KAZUISTIKA Č. 1

Osobní údaje

Jméno: paní K.

Věk: 30

Profese: zdravotní laborant

Osobní anamnéza

Paní K. bydlí v Písku a jezdí za prací do Českých Budějovic, kde je zaměstnána v laboratoři ve zdejší nemocnici. Paní K. žije se svým přítelem a od konce listopadu je na mateřské dovolené. Paní K. je velice vázaná na svoji rodinu, která její oporou a vždy ji pomůže v jakémkoli problému.

Rodinná anamnéza

Paní K. se narodila v Písku a má dvě mladší sestry, se kterými má velmi úzký vztah. Vyrůstala v úplné rodině a s výchovou pomáhali i prarodiče, když byli její rodiče pracovně vytíženi. Matka paní K. pracuje v místní nemocnici jako lékařka a otec pracuje též v nemocnici na pozici vedoucí údržbářů.

Po studium na vysoké škole v Praze, se vrátila do svého rodného města, kde nyní žije i se svým partnerem a dítětem. Manžel paní K. pracuje jako vedoucí skladu v průmyslové zóně v Písku. Paní K. je stále v kontaktu se svými sestrami, jedna z nich je lékařka a nyní čeká druhé dítě. Druhá sestra pracuje jako sociální pracovníce.

V předchozích pěti letech paní K. dojížděla do práce do Českých Budějovic, kde pracovala jako zdravotní laborantka a dále se vzdělávala ve své profesi, tudíž jezdila každý rok na několik seminářů, konferencí a kurzů.

Vzdělání

V roce 2005 paní K. ukončila Střední zdravotnickou školu a nastoupila na Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích, zde se věnovala oboru zdravotní laborant. V roce 2008 ukončila studium s titulem Bc. a pokračovala na Přírodovědecké fakultě v Praze, obor imunologie. Studium úspěšně dokončila o dva roky později. Poté nastoupila do práce do nemocnice v Českých Budějovicích, zde působila v transfúzní laboratoři, takže se setkávala i s pacienty.

V rámci profesního vzdělávání se zúčastnila zaškolení a dalších seminářů, které jsou povinné pro toto zaměstnání. Každý rok se musí paní K. zúčastnit mnoha seminářů a konferencí, které jí pomáhají orientovat se v profesi. Paní K. se podle svých slov nikdy nesečkala s kurzem či seminářem, který by měl, co dočinění s tématikou diskriminace, xenofobie či tolerance k menšinám či lidem s rozdílnou barvou pleti.

Sociální anamnéza

Paní K. má ve svém okolí i v práci řadu přátel, je velmi společenská a přátelská. Vždy se snaží ke každému přistupovat stejně a to i v práci, kde se setkává s rozdílnými lidmi - jak s kolegy tak i pacienty. Ráda chodí mezi lidmi a je velmi otevřená ve svých názorech. Ráda debatuje se svými přáteli a je přístupná názorům jiných lidí.

Sociální problém

Paní K. se za dobu svých studií na vysoké škole ani při dalším vzdělávání nesečkala se seminářem či kurzem, který by se týkal problematiky tolerance, diskriminace či xenofobie. Toto téma se jí zdá spíše přehlížené a myslí si, že v naší společnosti roste nelibost až odpor k cizincům a romské menšině. Samotné paní K. cizinci či menšiny nevdá. Nemá však ráda jedince, jež se vyhýbají práci a nechtějí respektovat pravidla naší kultury a zákony, které jsou platné v této zemi.

Paní K. pocituje vzrůstající napětí lidí ohledně posledního dění v Evropě, kdy přichází mnoho uprchlíků z Blízkého východu. Podle ní se lidé obávají, těchto azylantů z ekonomických důvodů a z kulturních rozdílů. Paní K. proti těmto lidem nemá negativní postoj, pokud ovšem jsou ochotni respektovat naši kulturu a chtějí žít v rámci zákonů, které jsou zde platné a ochraňují všechny obyvatele bez rozdílu pohlaví, rasy či náboženství.

Paní K. si myslí, že by se mělo více mluvit o toleranci a respektu mezi lidmi, protože vidá situace, kdy jsou k sobě lidé neslušní, netolerantní a chovají se bez respektu.

4.2 KAZUISTIKA Č. 2

Osobní údaje

Jméno: Pan M.

Věk: 35

Profese: lékař

Osobní anamnéza

Pan M. žije celý život v Praze. Vystudoval 1. lékařskou fakultu na Karlově Univerzitě. Nyní v Praze žije s manželkou a dvěma malými dětmi. Pan M. je pracovně velmi vytížený, ale chce se stejnou měrou věnovat i své rodině.

Rodinná anamnéza

Pan M. se narodil a vyrůstal v Praze, má jednoho sourozence, se kterým si však nejsou moc blízcí, ale vždy měl velmi pěkný vztah se svými rodiči, kteří žijí stále spolu. Matka pana M. pracuje jako učitelka a otec je profesí lékař. Bratr pana M. se vyučil automechanikem a má svoji firmu. Po absolvování vysoké školy se pan M. oženil s dlouholetou přítelkyní, se kterou má již dvě malé děti. Manželka pana M. pracovala jako zdravotní sestra a nyní je na rodičovské dovolené.

Vzdělání

Pan M. se po odmaturování na střední škole, rozhodl pro dráhu lékaře a přihlásil se na 1. lékařskou fakultu v Praze, kam byl posléze přijat. Za šest let studia se nesetkal s předmětem, který by se zabýval intolerancí, xenofobií, rasismem či diskriminací v naší společnosti.

V průběhu svého studia se pan M. setkal i s mnoha cizinci a podle svých slov začal mít vůči nim jistou nevoli a velmi nerad s nimi spolupracoval, pro jejich namyšlené až povýšené chování. Sám uznává, že všichni se takto nechovali, ale negativní zkušenosti převládají.

Po ukončení studia, začal pracovat v nemocnici v Praze, absolvoval zaškolení, dvouleté kolečko po odděleních a samozřejmě další kurzy a semináře, které přispívají k profesnímu růstu. Dále si udělal atestaci, obor interna, a každoročně se účastní mnoha

konferencí a seminářů, které jsou povinné pro jeho profesi. Ani v tomto následném vzdělávání se nesetkal se seminářem na téma diskriminace či tolerance k lidem.

Sociální anamnéza

Pan M. má velkou základnu přátel a příbuzných. Ve svém okolí je přijímán pozitivně a svou práci odvádí pečlivě. Mezi kolegy je oblíben a podle spolupracovníků se snaží chovat k pacientům s trpělivostí a vřelostí.

Pan M. má určitý odstup k cizincům, hlavně v případech, kdy s nimi musí spolupracovat.

Sociální problém

Pan M. se za léta svých studií ani v dalším vzdělávání nesetkal s tématem diskriminace, xenofobie, rasismu či tolerance k dalším lidem.

Sám přiznává, že trpí určitou nevolí, možná i předsudky vůči cizincům, tento postoj vznikl při studiu na vysoké škole, kde bylo hodně cizinců a jejich chování podle pana M. nebylo přátelské ani taktní. Dnes se tato nevole projevuje především, když má s cizinci spolupracovat, drží si vůči nim spíše odstup, ale snaží se chovat na profesionální úrovni. Vůči pacientům s cizí národností tuto nevoli necítí.

Pan M. si myslím, že netolerance v naší společnosti je a to jak k romské menšině (např. slovní napadání, urážky), tak i naopak zažil, jak Romové slovně útočí na jedince majoritní skupiny a chovají se agresivně.

Podle pana M. je téma tolerance a diskriminace málo probíraná, například i v televizi a mediích. Nyní spíše vidí, že společnost se začíná obávat příchodu cizinců a zaregistroval i určité napětí, které způsobuje vznik předsudků a netolerance mezi lidmi, které je patrné i v dalších evropských státech.

4.3 KAZUISTIKA Č. 3

Osobní údaje

Jméno: paní J.

Věk: 24

Profese: sociální pracovnice

Osobní anamnéza

Paní J. se narodila na Vysočině a vystudovala obor sociální práce v Praze. Nyní žije i s manželem v hlavním městě a pracuje jako sociální pracovnice v domově seniorů. Paní J. neustále udržuje kontakt se svoji rodinou, která žije na Vysočině.

Rodinná anamnéza

Paní J. pochází z Vysočiny, kde vyrůstala i se svou starší sestrou, se kterou je neustále v kontaktu. Matka paní J. je učitelka v mateřské školce a otec pracuje v místní firmě. Paní J. za svými rodiči pravidelně jezdí a je s nimi v kontaktu. Sestra paní J. se vyučila účetnictví, pracuje a žije v Praze. Sestry se často scházejí. Před půl rokem se paní J. provdala za svého dlouholetého přítele, který pracuje jako IT pracovník ve firmě. S manželovou rodinou se nestýkají, z důvodu většího konfliktu, který se odehrál již před pár lety.

Vzdělání

Paní J. po ukončení střední odborné školy, pokračovala na obor sociální práce na vyšší odborné škole. Tento obor si vybrala, protože ji baví být ve společnosti lidí a chtěla vždy nějakým způsobem pomáhat druhým.

V průběhu studia na vyšší odborné škole, kdy měla povinnou praxi na různých pracovištích, se začala orientovat na péči o seniory a po dokončení této školy si našla místo v domově pro seniory. Nyní absolvovala zaškolení na místo sociální pracovnice pro dané zařízení a chystá se na další školení a semináře.

V průběhu svého vzdělávání na vyšší odborné škole se setkala s tematikou diskriminace, xenofobie a rasismu v několika předmětech. Mohli vyjádřit i svůj názor na tuto problematiku.

Sociální anamnéza

Paní J. má několik blízkých přátel a ráda je ve společnosti lidí. Okolí ji vnímá jako přívětivou a milou osobu, která ráda pomáhá ostatním.

Paní J. však přiznává, že má nepřátelský postoj k cizincům. Tento postoj vznikl v důsledku nepříznivých pracovních podmínek na Vysočině. Podle paní J. zde pracují cizinci za nižší mzdy než Češi, takže jsou zaměstnávání právě cizinci. V důsledku toho pak roste nezaměstnanost Čechů. Paní J. nemá cizince ráda, také proto, že má negativní zkušenost s jejich nevhodným chováním vůči obyvatelům města, ze kterého pochází.

Nyní žije v Praze a nedávno se seznámila s několika cizinci, kteří zde studují a i přes své předsudky, se s nimi seznámila a komunikovala s nimi bez projevů nepřátelství.

Sociální problém

Paní J. se setkala s probíráním tématu diskriminace, xenofobi, diskriminace a tolerance na vyšší odborné škole, kde o této problematice několikrát mluvily na semináři, vyjadřovali své názory a diskutovali na toto téma.

Sama paní J. říká, že trpí xenofobními předsudky, ty vyplývají ze špatných zkušeností, které nabyla ve svém rodném městě, a seminář ji pomohl slyšet názory ostatních, ale určitý odstup vůči cizincům u paní J. stále zůstává. Tyto předsudky však u ní nevyvolávají agresivitu.

Paní J. zastává názor, že téma tolerance není dostatečně zdůrazňováno a probíráno v naší společnosti a naopak pociťuje rostoucí odstup a nechuť vůči lidem jiné kultury a národnosti. Sama se obává nárůstu azylantů, kteří se dostávají z Blízkého východu a tvrdí, že jejich kultura je přímo v rozporu s naší a má strach, v jaké důsledky tyto rozpory mohou vyústit. Paní J. si myslí, že kdyby se mluvilo více o toleranci mezi lidmi (nejen k cizincům či menšinám, ale i obecně), tak by se lidé k sobě možná mohli chovat lépe, nebo alespoň bez známek nepřátelství, které paní J. občas vnímá.

4.4 KAZUISTIKA Č. 4

Osobní údaje

Jméno: Paní M.

Věk: 25

Profese: sociální pracovnice

Osobní anamnéza

Paní M. se narodila a vyrůstala v Berouně, zde také vystudovala střední odbornou školu. Paní M. má mladší sestru, která stále studuje. Po ukončení vyšší odborné školy nastoupila na Úřad práce v Praze.

Rodinná anamnéza

Paní M. pochází z Berouna, kde vyrůstala se svoji sestrou. Jejich rodiče se rozvedli před pěti lety, matka pracuje jako zdravotní sestra a otec je podnikatel. Paní M. se s rodiči stále schází a má s nimi pevný vztah. Sestra paní M. stále studuje v Berouně, jsou spolu v kontaktu a mají blízký vztah.

Vzdělání

Paní M. se po absolvování střední odborné školy rozhodla studovat obor sociální práce na vyšší odborné škole. V průběhu studia byla na praxi v mnoha zařízení a nejvíce ji oslovila Psychiatrická léčebna Bohnice, kde by v budoucnu chtěla pracovat. Po skončení této školy, našla místo na Úřadu práce v Praze, kde již prošla zaškolením, základním kurzem a další ji čekají.

S tématem tolerance a diskriminace se setkala na vyšší odborné škole, kde jej probírali při cvičení jednoho předmětu a samozřejmě ve stěžejních předmětech tohoto oboru. Na cvičení s ostatními diskutovali a říkali své názory na tuto tematiku.

Sociální anamnéza

Paní M. je velmi přátelská osoba, má mnoho přátel, kteří si ji cení pro vřelé a přímé jednání. Paní M. se snaží k lidem přistupovat slušně a rovnocenně, jak v pracovním životě, tak i v osobním.

Sociální problém

Paní M. se setkala s probíráním tématu diskriminace a tolerance na vyšší odborné škole, kde o této problematice několikrát mluvily na cvičení a v předmětech, které jsou stěžejní pro tento obor. V dalším profesním vzdělávání se prozatím nesešla s kurzem či seminářem, který by byl zaměřen na problematiku diskriminace.

Paní M. zastává názor, že problematika nedostatečné tolerance je spíše zanedbávána a mnoho se o ní nemluví. Dále pozoruje, že společnost celkově je zaměřena proti určitým menšinám, a to může být zapříčiněno i různými nepodloženými informacemi, které se o těchto lidech šíří.

4.5 KAZUISTIKA Č. 5

Osobní údaje

Jméno: Pan L.

Věk: 38

Profese: terapeut

Osobní anamnéza

Pan L. se narodil a vyrůstal v Táboře. Vystudoval psychologii na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a nyní žije ve Strakoniciích a pracuje jako terapeut.

Rodinná anamnéza

Pan L. pochází z města Tábor. Otec pana L. pracoval jako dělník, před deseti lety, ale zemřel při automobilové nehodě. Matka pracuje jako učitelka na základní škole. Pan L. je jedináček a má velmi blízký vztah se svoji matkou. Pan L. měl velmi blízký vztah i se svým dědečkem, který byl profesí lékař a vodil ho mezi lidi, aby s nimi uměl komunikovat.

Vzdělání

Pan L. se po vystudování gymnázia, přihlásil na psychologii v Českých Budějovicích, kam ho nejprve nepřijali, ale o rok později byl přijat. Při studiu se setkal i s tématem tolerance, xenofobie a diskriminace. Tyto pojmy mu byly vysvětleny, dozvěděl se také něco o historii této problematiky a diskutovali o ní.

Po ukončení vysoké školy napřed pracoval v Českých Budějovicích, nyní pracuje jako terapeut ve Strakoniciích a zúčastňuje se konferencí a seminářů, jež mají pomoci panu L. v rozvíjení profesního potenciálu.

Sociální anamnéza

Pan L. je spíše introvertní, uzavřený člověk, má však pár přátel, jež ho považují za vstřícného, občas odměřeného člověka.

Pan L. ke svým klientům přistupuje nezaujatě a snaží se jim pomoci. Podle kolegů se snaží klienty zaktivizovat, aby svoji nepříjemnou situaci řešili, co nejefektivněji.

Sociální problém

Pan L. se v průběhu svého působení na vysoké škole setkal s tématem diskriminace, xenofobie a předsudky, ale v dalším profesním vzdělávání ne.

Pan L. vnímá dnešní atmosféru ohledně přistěhovalců a menšin velmi napjatou. Myslí si, že tato problematika je málo zdůrazňována a pokud se mluví o menšinách či cizincích v médiích a mezi lidmi tak, je to spíše v negativním smyslu. Pan L. se také zmínil, že u několika svých známých a přátel se objevují názory, že kvůli menšinám a cizincům roste kriminalita.

Pan L. podle svých slov nemá předsudky k žádným lidem, ke každému přistupuje jako k individu a zastává názor, že nezáleží na národnosti či barvě, aby byl člověk takový, jaký je.

4.6 KAZUISTIKA Č. 6

Osobní údaje

Jméno: Paní S.

Věk: 27

Profese: sociální pracovnice

Osobní anamnéza

Paní S. pochází z vesnice u Prahy, je jedináček, svého otce nikdy nepoznala. Matka paní S. pracuje jako kuchařka ve škole. Po střední škole, vystudovala obor sociální práce v Praze, kde si našla i práci.

Rodinná anamnéza

Paní S. žije od raného věku pouze se svoji matkou, která pracuje jako kuchařka. Velký vliv na paní S. měli její prarodiče, jež ji často hlídali a brali na výlety, když měla její matka moc práce. Prarodiče Paní se pracovali jako dělníci v továrně.

Paní S. svého otce nikdy nepoznala a nemá ani žádné sourozence, avšak je si blízká se svojí sestřenicí, která pracuje jako zdravotní sestra v Praze, často se spolu scházejí a navzájem si pomáhají.

Vzdělání

Paní S. se po střední škole rozhodla jít na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovi, obor historie, zde strávila rok, ale zjistila, že ji tento obor zcela nenaplnuje.

Změnila tedy obor a nakonec vystudovala sociální práci a nyní navštěvuje dálkově magisterské studium. Při studiu pracuje jako sociální pracovnice na Oddělení sociálně právní ochrany dětí a rodiny.

Během studia na vysoké škole se samozřejmě setkala s tématem diskriminace, xenofobie a rasismus. Tyto pojmy jí byly vysvětleny a také o této problematice diskutovali,

Sociální anamnéza

Paní S. má ve svém okolí několik dobrých přátel a je stále v kontaktu se svojí matkou a sestřenicí, se kterou si velice rozumí. Paní S. ráda pracuje s lidmi, protože tak může rozvíjet své komunikační schopnosti, práce je pro ni zajímavější a ráda pomáhá lidem v řešení jejich problémů.

Paní S. se snaží lidi nekategorizovat a chce vždy vidět osobnost daného jedince, než si na něj vytvoří názor.

Sociální problém

Paní S. se setkala s tematikou tolerance a diskriminace při studiu na vysoké škole, avšak v dalším profesním vzdělávání se toto téma neobjevilo. Paní S. se snaží vždy ke každému přistupovat empaticky a vstřícně. Nemá žádné potíže jednat s jakoukoli národnostní menšinou, ani s lidmi lišící se barvou pleti.

Paní S. zastává názor, že téma tolerance by se měla více objevovat jak ve školách, tak i v dalším vzdělávání. Paní S. také zaregistrovala ve svém okolí napětí a někdy i nevraživost vůči cizincům a romské menšině. Hlavním důvodem nevraživosti

k Romům jsou prý informace o zneužívání dávek a celkového stylu života. Dále také vidí, že v důsledku stresu, ve kterém se lidé ocitají, se občas k sobě chovají neslušně a bez respektu.

4.7 KAZUISTIKA Č. 7

Osobní údaje

Jméno: paní D.

Věk: 25

Profese: terapeutka

Osobní anamnéza

Paní D. je součástí romské menšiny, narodila se v Praze a má dva sourozence. Nyní začala bydlet sama, protože si již vydělává jako terapeutka v sociálně terapeutické dílně.

Rodinná anamnéza

Paní D. se narodila a celý život žije v našem hlavním městě. Matka paní D. je v domácnosti a starala se o děti, otec pracuje jako příležitostní dělník. Paní D. má dva sourozence, staršího bratra, jež byl několikrát zatčen pro drobné krádeže a mladší sestru, která chce jít studovat také sociální práci.

Paní D. se dostala do konfliktu se svými rodiči, poté, co se rozhodla jít studovat a nyní se s nimi příliš nestýká. Podporuje však svoji sestru, aby vytrvala ve svém snažení a vystudovala, pokud si to bude přát. Paní D. se také moc nestýká ani se svým bratrem, který ji vyčítá rozepří s rodiči a to, že se odstříhla i od širší rodiny.

Vzdělání

Paní D. po studiu na střední škole, pokračovala na vyšší odbornou školu, obor sociální práce. S tématem intolerance, xenofobie, rasismus a diskriminace se setkala na této škole, kde jej probírali při cvičení jednoho předmětu a samozřejmě ve stěžejních předmětech tohoto oboru. Na cvičení s ostatními diskutovali a říkali své názory na tuto tematiku.

V průběhu studia, chodila paní D. také na praxe do různých zařízení a nejvíce ji oslovila sociálně terapeutická dílna, kde po skončení školy, začala pracovat na plný úvazek.

Paní D. samozřejmě prošla zaškolením a jezdí na semináře a kurzy, jež jí mají pomoci se rozvíjet v tomto oboru, avšak v tomto dalším vzdělávání se neseťkala s tématem xenofobie, diskriminace atd.

Sociální anamnéza

Paní D. má mnoho přátel, avšak s rodiči a prarodiči se nestýká. Podporuje svou sestru ve studiu a snaží se jí, co nejvíce pomoci. Paní D. asi dvakrát byla terčem urážek pro svůj Romský původ, ale sama říká, že to bylo od lidí, kteří byli v silně podnapilém stavu. Ve škole, na praxi či v práci se s podobným chováním neseťkala, ani si od ní ostatní lidi nedrží odstup.

Sociální problém

Paní D. se s tematikou tolerance a diskriminace při studiu na vyšší odborné škole seťkala v několika předmětech, avšak v dalším profesním vzdělávání se toto téma neobjevilo.

Paní D. si myslí, že téma diskriminace a intolerance je nyní velmi aktuální a mělo by se objevovat více ve školách a v dalším profesním vzdělávání, hlavně u pomáhajících profesí.

Paní D. vnímá, že dnes je v naší společnosti napjatá atmosféra a lidé v okolí jsou frustrovaní a plní obav z budoucnosti. Tyto obavy částečně souvisejí s příchodem cizinců z Blízkého východu, a s tím související sociální a ekonomické problémy.

4.8 KAZUISTIKA Č. 8

Osobní údaje

Jméno: Pan T.

Věk: 40

Profese: speciální pedagog

Osobní anamnéza

Pan T. se narodil v Plzni a v šesti letech se i s rodiči a bratrem odstěhovali do vesnice u tohoto města. Vystudoval fyzioterapii a nyní pracuje jako rehabilitační pracovník v nemocnici. Pan T. bydlí i se svou ženou a synem v Plzni.

Rodinná anamnéza

Pan T. a jeho bratr se narodili v nemocnici v Plzni, kde spolu vyrůstali do šesti let, poté se přestěhovali do vesničky kousek od Plzně. Matka pana T. pracovala jako úřednice a později u České pošty. Otec má vlastní podnik, je truhlář. Dvojče pana T. je vystudovaný kuchař, ale dnes pracuje, jako truhlář u svého otce v podniku.

Pan T. má velmi dobrý vztah s rodiči i bratrem, stýkají se tak často, jak mohou. Pan T. se před patnácti lety poprvé oženil a z tohoto manželství má dceru, která nyní půjde na střední školu. Manželství se rozpadlo před pěti lety, a od té doby žije se svoji přítelkyní, s níž má tříletého syna. Pan T. měl kvůli rozvodu problematický vztah se svoji dcerou, ale nyní se spolu scházejí a nemají větší konflikty.

Vzdělání

Pan T. po střední škole, začal studovat fyzioterapii na vyšší odborné škole, protože v té době ještě tento obor na vysoké škole nebyl. Poté nastoupil do nemocnice jako fyzioterapeut a dnes pracuje v soukromém rehabilitačním centru.

Během studia se jen letmo setkal s pojmy diskriminace, xenofobie, předsudky a v dalším vzdělávání se s touto problematikou nesetkal.

Sociální anamnéza

Pan T. je mezi kolegy oblíben, má mnoho přátel a ve společnosti lidí vždy vyniká, hlavně svým vtipem. Rád chodí mezi lidmi.

Pacientům se vždy snaží pomoci podle svého nejlepšího mínění. Mezi kolegy je oblíben pro svoji odbornost a jednání s lidmi.

Sociální problém

Pan T. se setkal s tématikou tolerance a diskriminace při studiu na vyšší odborné škole jen okrajově a v dalším profesním vzdělávání se toto téma neobjevilo vůbec. Pan T. se snaží vždy ke každému přistupovat lidsky a pragmaticky, snaží se pomoci vyřešit

jejich zdravotní problém. Nemá žádné potíže jednat s jakoukoli národnostní menšinou, ani s lidmi lišící se barvou pleti.

Pan T. si myslí, že téma tolerance by se mělo více objevovat v dalším vzdělávání i v širší veřejnosti, protože ve svém okolí vidí, že by to pro některé lidi bylo přínosem. Paní T. také zaregistroval ve svém okolí napětí a nevraživost vůči cizincům a romské menšině. Také vídá, že lidé kvůli spěchu, se často chovají k ostatním velice nevybíravě a neslušně.

4.9 KAZUISTIKA Č. 9

Osobní údaje

Jméno: Pan B.

Věk: 34

Profese: ergoterapeut

Osobní anamnéza

Pan B. se narodil a vyrůstal v Karlových Varech. Vystudoval střední zdravotnickou školu, několik let žil v Belgii, kde pracoval ve zdravotnických zařízeních a poté dále cestoval po Evropě. Před sedmi lety se vrátil a vystudoval obor ergoterapie na vysoké škole, nyní žije se svojí přítelkyní a pracuje v Příbrami. Se svou přítelkyní se seznámil při práci v nemocnici, kde oba pracují.

Rodinná anamnéza

Pan B. pochází z Karlových Varů. Otec pana B. je vyučený řemeslník a má vlastní firmu. Matka pana B. pracovala jako uklízečka. Když bylo panu B. sedm let, tak odešla od svého manžela a se svými syny se příliš nestýkala.

Pan B. má staršího bratra, se kterým měl po odchodu matky blízký vztah. Bratr pana B. zemřel před deseti lety při autonehodě. Pan B. si stále rozumí se svým otcem i prarodiči, ale se svou matkou se vůbec nestýká. Pan B. má přítelkyni, která pracuje jako zdravotní sestra v nemocnici.

Vzdělání

Pan B. se vystudoval střední zdravotnickou školu, poté odjel do zahraničí. Napřed žil pár let v Belgii a pak cestoval po celé Evropě. Před sedmi lety se vrátil zpět do České republiky a začal studovat na vysoké škole, obor ergoterapie. Při studiu se setkal i s tématem tolerance, xenofobie a diskriminace. Tyto pojmy mu byly vysvětleny, dozvěděl se také něco o historii této problematiky a diskutovali o ní.

Po ukončení vysoké školy začal pracovat v nemocnici v Příbrami jako terapeut a jako takový se účastní konferencí a seminářů, jež mají pomoci panu B. v rozvíjení profesního potenciálu.

Sociální anamnéza

Pan B. je extrovertní, otevřený člověk, má mnoho přátel a známých, jež ho považují za vstřícného, ale občas za tvrdohlavého člověka.

Pan B. mnoho let cestoval po Evropě a viděl, jak se k sobě lidé chovají, Podle něj se v každé zemi najdou lidé ochotní a dobří, ale i osoby, jež jsou závistivé a nemají rádi určité typy lidí.

Ke svým klientům pan B. přistupuje s trpělivostí a snaží se jim pomoci. Podle kolegů se snaží klienty zaktivizovat, zlepšit jim náladu pomocí terapie a něco je naučit.

Sociální problém

Pan B. se v průběhu svého působení na vysoké škole setkal s tématem diskriminace, xenofobie a předsudky, ale v dalším profesním vzdělávání se nesetkal s kurzem či seminářem jenž by byl zaměřen na tuto problematiku a rozebíral situaci v naší společnosti.

Pan B. si myslí, že tato problematika je málo zdůrazňována a pokud se mluví o menšinách či cizincích mezi lidmi tak, je to spíše v negativním smyslu. Pan B. se také zmínil, že u několika svých známých a přátel se objevují názory, že kvůli menšinám a cizincům roste kriminalita.

Pan B. podle svých slov nemá předsudky k žádným lidem, ke každému přistupuje jako k osobnosti. Mnoho let cestoval a tvrdí, že v každé zemi jsou negativní tendence k nějaké menšině či skupině lidí.

5 VYHODNOCENÍ KAZUISTIK

Z kazuistik vyplývá, že dotázaní lidé, kteří pracují v pomáhajících profesích, se většinou neseťkávají se semináři či kurzy, jež by se zabývaly problematikou diskriminace, xenofobie, intolerance či rasismu. Většina oslovených se s danou tematikou setkala na vysokých či vyšších odborných školách při výuce.

Všichni dotázaní lidé se shodli na tom, že by téma tolerance měla být zapojena do dalšího vzdělávání, někteří uvedli jako důvod tísnivou atmosféru v naší společnosti. Podle paní D. je téma tolerance mezi lidmi aktuální a mělo by se objevovat častěji, protože často někteří jedinci si svoji frustraci vybíjí na jiných a nemusí být cizinci ani patřit do menšiny. Tato atmosféra, podle pana M. a paní J., souvisí i se vzrůstajícím počtem azylantů v Evropě, lidé v jejich okolí se podle nich začínají bát příchodu cizinců z Blízkého východu, protože jejich kultura není blízká té naší.

Paní S. a pan T. ve svém okolí zaregistrovali i určitou nelibost k romské menšině, a tyto negativní tendence posilují informace, které tvrdí, že zneužívají sociální dávky a jsou agresivní. Pan L. také zmínil, že u několika svých známých a přátel se objevují názory, že kvůli menšinám a cizincům roste kriminalita.

Paní J. sama trpí podle svých slov xenofobními názory, během svého studia o tom mluvila a ráda poznala názory jiných a myslí si, že mluvit o toleranci mezi lidmi je důležité, protože sama cítí a vidí, že se lidé k sobě občas chovají špatně až nepřátelsky.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části - teoretické a praktické. V teoretické části jsou definované pojmy vzdělávání, učení, dále jsou zde uvedeny formy vzdělávání. Tato část také popisuje co je to xenofobie, předsudky, diskriminace, rasismus a zabývá se kořeny těchto negativních jevů, které zasahují až do starověku.

Již v historii můžeme vidět, že nenávisť k odlišným jedincům byla způsobena strachem a odporem k neznámému. Vždy jedna skupina lidí toužila po moci, která by jim umožnila vládnout nad druhými a nenávisť k jedincům či skupině, která se nějakým způsobem odlišovala, se tedy mohla stát nástrojem, jak se zalíbit majoritní skupině.

Praktickou část tvoří kazuistiky zaměřené na pracovníky v pomáhajících profesích. Na začátku je popsáno, co je vzdělávací profese, jaké jsou nutné předpoklady pro výkon takového zaměstnání a jsou zde zmíněny i základní etické zásady.

Kazuistiky ukázali, že žádný z dotazovaných lidí se nesetkal se seminářem či kurzem v dalším profesním vzdělávání na téma diskriminace, xenofobie, předsudky či rasismu. Oslovení jedinci též mluvili o tom, že atmosféra ve společnosti je napjatá a jsou zde obavy z cizinců, kteří v posledních měsících míří do Evropy. Někteří z oslovených lidí tvrdí, že by se mělo více mluvit o toleranci, protože lidé obecně jsou frustrováni z dnešního světa, který nabírá, čím dál rychlejší tempo, a následkem rostoucího stresu se chovají k sobě navzájem nepřátelsky, neslušně a bez respektu.

Práce mi přinesla prohloubení poznatků v této oblasti a zpracováváním kazuistik jsem mohla pohlédnout na tuto problematiku z více úhlů a zlepšila jsem si i komunikaci a jednání s lidmi. Tyto zkušenosti budou užitečné pro mé budoucí působení v sociální oblasti. Práce bude, také doufám, přínosem pro studenty, kteří by se chtěli touto problematikou zabývat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Metodika vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Jihlava: VŠPJ-ICV, 2007. 46 s.

BERKOVÁ, Alexandra a kol. *Česká xenofobie*. Votobia: Praha. 1998. 180 s. ISBN: 80-7220-044-5

BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla a KÜHN, Zdeněk (eds.). *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007. 471s. Beckova edice ABC. ISBN 978-80-7179-584-1.

DANICS, Štefan a KAMÍN, Tomáš. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7251-286-7.

DVOŘÁKOVÁ, Miroslava. *Aktuální témata učení a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Česká andragogická společnost, 2014. 103 s. Česká a slovenská andragogika. ISBN 978-80-905460-1-1.

EGER, Ludvík. *Vzdělávání dospělých a ICT: aktuální stav a predikce vývoje*. 1. vyd. Plzeň: Nava, 2012. 120 s. ISBN 978-80-7211-428-3.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s. ISBN 80-7201-265-7.

JANATA, Jaromír. *Agrese, tolerance a intolerance*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 220 s. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-889-x.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*. 1. vyd. Academia: Praha. 2000. 279 s. ISBN 80-200-0414-9

KOUBEK, Josef. *Řízení lidských zdrojů: základy moderní personalistiky*. 5. vyd. Praha: Management Press, 2015. 399 s. ISBN 978-80-7261-288-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 395. ISBN 80-7178-548-2.

MUŽÍK, Jaroslav. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. 202 s. ISBN 80-7238-220-9.

MUŽÍK, Jaroslav. *Principy, formy a metodika vzdělávání dospělých*. Praha: Rozlet servis, 2011. 48 s. ISBN 978-80-904824-2-5.

PALÁN, Zdeněk a LANGER, Tomáš. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7.

PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3235-0

PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 3. vyd. v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 128 s. ISBN 80-86429-36-9.

VETEŠKA, Jaroslav a TURECKIOVÁ, Michaela. *Vzdělávání a rozvoj podle kompetencí: kompetence v andragogice, pedagogice a řízení*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 104 s. ISBN 978-80-86723-54-9.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 223 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. 1. vyd. Praha: BB art, 2003. 157 s. ISBN 80-7341-124-5.

HANCOCK, Ian. *Země utrpení: dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. 195 s. Droma. ISBN 80-902608-3-7.

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. 166 s. ISBN 978-80-262-0534-0.

LAQUEUR, Walter. *Měníci se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0.

SEMANCOVÁ, Andrea (ed.). *Cože? Já, a rasista?*. Praha: Multikulturní centrum, 2002. 31 s. ISBN 80-238-8066-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

Danielová, Kateřina. Přehled Vybraných teorií rasismu. Rexter [online]. 2006. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z <<http://www.rexter.cz/prehled-vybranych-teorii-rasismu/2006/11/01/#more-278>>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Marie Kopřivová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: prezenční

**Název práce: Vzdělávání dospělých a problematika rasismu, xenofobie, intolerance a
předsudků**

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 5

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Jana Zachová